

AFIRMAREA

REDACTIA SI ADM.: SATU-MARE, STR. MOLDOVEI 53. — Lei 8 exemplarul

Spre toamnă

I. Rentea

A F I R M A R E A

APARE LUNAR

AN I.

OCTOMVRIE 1936

No. 8.

RÉDACTORI: CONST. GH. POPESCU și OCTAVIAN RULEANU.

SUMAR:

- CORNELIA A. BACIU — — Din farmecul nebănuț al mănăstirilor moldovenesti
- ALEXANDRU NICORESCU — Singurătate (versuri)
- GH. CRIȘAN — — — — Femeea în albastru și versuri.
- IONEL ȘIUGARIU — — — Versuri
- TH. I. ȚUCANOVICI — — Imagini rănite
- PETRE ȚIUCRA PRIBEAGUL Dr. Vasile Lucaciu
- GAVRIL STĂNESCU — — Intre adevăr și minciună
- LUCIAN BRETAN — — — Comori uitate; muzeele

I N C R E S T Ă R I

PROBLEME. — Vasile Damaschin: Valoarea culturii noastre. — Liviu Seleş: Probleme și concepții de romanizare. — T. L. R.: Perspectivele de viitor ale unei generații. — Andrei Radu: Un medalion: Gib. I. Mihăescu. — DĂRI DE SEAMĂ: Octavian Ruleanu: Revistele noastre. RĂBOJ. — Const. Gh. Popescu: Iuliu Valaori.

AFIRMAREA

Din farmecul nebănuit al mănăstirilor moldovenești

— Impresii dintr'o călătorie —

de CORNELIA A. BACIU

II.

... La Dobreni nu ne 'ngădu'răm decât un popas de 24 de ore. Dinineata următoare, în agreabila societate a părintelui Constantin și a simpaticei dsale soții, o pornirăm din nou la drum, mânați parcă de puterea impresiilor culese în excursia din ajun, impresii ce ne stimulară și mai mult curiozitatea pentru cele ce le vom întâlni de aici încolo pe la renumitele mănăstiri Văratec, Agapia, Neamțu și Secu.

Nenea Jorgu cu toată ambilitatea care-l caracterizează, nu ne mai putu reține la Dobreni. Cuvintele bătrânești: „Călătorului îi șade bine cu drumul” își recăpătaseră atunci mai mult decât oricând spontaneitatea, constituind pentru noi un fel de imperativ irezistibil.

Nu voiu uita niciodată însuflețirea cu care făcurăm pregătirile de plecare, nerbdarea cu care așteptam sosirea mașinilor ce le angajaram încă din ajun, grija excesivă ce o depuneam pentru ca fiecare punct fixat dinainte în programul nostru să fie executat întocmai.

Toate niște nimicuri dar care căpătără dintr'odată o importanță deosebită prin abundența senzațiilor inedite ce le deșteptară.

Pe la ora 6 mașinile clacsonară la poarta lui nenea Jorgu, aducând cu ele pe dl Avadanei, amabilul „Cicerone” al expediției noastre.

Ne imbarcarăm numai decât și după câteva minute zburam în plină viteză departe de Dobreni.

Cu nesațul provincialului imbarcat într'un tren de plăcere, savuram minunatele tablouri ce, ca printr'un caleidoscop fără pereche, se perindau ne 'nterupt sub ochii noștri. Mai ales că în dimineața aceia sublimă de vară,

soarele cerul, aerul, toate complectau armonios aceasta incomparabilă frumusețe.

Asemenea unor minuțioși exploratori înregistram cu privirea până și cel mai ne 'nsemnat amănunt. Nimic nu ne scăpa din vedere.

Peste tot, sate frumoase cu livezi întinse de pomi, gospodării bine îngrijite, case curate și ordonate zidite în stil uniform, având fiecare moldovenescul cerdac în fața, dovedeau hărnicia demnă de remarcat a locuitorilor.

Iar dacă întâmplarea face să treci pe acolo în zi de sărbătoare — cum era și cazul nostru — vederea splendidelor costume naționale desfășurate într'o gamă de culori și aspecte, îți oferă un spectacol încântător.

Prima noastră escală fu la Bălățești, stațiune balneoclimaterică, așezată cam la jumătatea drumului dintre Dobreni și Mănăstirea Neamț, renumită pentru efectul curativ al apelor sale sărate precum și pentru frumusețile naturii ce o înconjoară.

Grădina din fața vilelor, parcul natural ce se ridică pe coasta unui deal cu alei umbroase și locuri liniștite pentru odihnă precum și muzica permanentă de care dispune, constituie încă un punct de atracție al stațiunii.

După ce vizitarăm băile, mașinile se pun din nou în mișcare pentru ca după un sfert de ceas să stopeze în fața intrării principale a mănăstirii Văratec, — mănăstire fondată de către domnul Eremia Movilă pe la anul 1598 în curtea căreia își înalță majestuos cupolele aurite strălucind în lumina soarelui, cele două biserici ale măicuțelor.

Numărul mare al vehiculelor ce staționau la intrare, afluența miilor de vizitatori ce forfoteau în toate părțile precum și întregul aspect arhitectural al acestui sfânt lăcaș ne lămurii numaidecât că, ne aflăm în fața unei mănăstiri în stil mare între pereții căreia cele 300 de măicuțe doar numai iarna dacă mai pot să trăiască într'o oarecare atmosferă de izolare și liniște mănăstirească restul timpului și în special duminica și sâmbătoarea, este o mișcare și viață acolo de-ți face impresia că te găsești într'una din cele mai frecventate stațiuni climaterice sau balneare.

Ba, dacă faci o plimbare printre chiliile măicuțelor — un adevărat sat cu ulicioare întortochiate trasate în toate părțile în jurul mănăstirii — constăți cu mirare că nici muzica nu lipsește.

Unii vizitatori cari, pentru a-și reconforta organismele slăbite de munca istovitoare la care li supune meseria în timpul iernii, se stabilesc aci pentru două sau trei săptămâni — înțeleg să savureze din plin acele câteva clipe de odihnă, inspirând aerul ozonat al acelor frumoase locuri în acompaniamentul dulce și reconfortant al muzicii.

Prin mijlocirea vioarei, patefonului sau a altor instrumente muzicale pe care vizitatorii le aduc cu ei, ulicioarele altădată tăcute și liniștite ale mănăstirii sunt străbătute din când în când de melodiile celor mai variate bucăți muzicale.

Dar îndată ce toara anunță începerea rugăciunii, liniștea se restabilește numai dacât, iar ulicioarele se populează cu lumea care se grăbește la biserică.

Am ajuns în curtea mănăstirii tocmai în momentul când o măicuță tânără bătea toaca de intrare la sfânta liturghie.

Cu ajutorul mașinei de fotografiat ne-am grăbit să immortalizăm această impresionantă scenă formând o adevărată procesiune în urma măicuței, care cu toaca în mână, o bară de lemn lungă de doi metri, făcea înconjurul bisericii, chemând credincioșii la rugăciune.

Intrarăm și noi în amândouă bisericile unde dela început am fost izbiți de strălucirea neobișnuită a interiorului lor. Icoanele de diferite mărimi, reliefate în întregime din aur și argint masiv, picturile, sfeșnicele și polcandele prețioase, răpesc numaidecât privirile vizitatorului. Dealtfel fiecare colțisor din interiorul acestor biserici, dovedește neasemuitul gust artistic, larga generozitate, precum și grija excesivă ce vechii boieri și domnitori știau s'o depună la înfrumusețarea și înzestrarea mănăstirilor.

Am ieșit din biserică înainte de începerea liturghiei urmând să asistăm la această solemnitate cu un ceas mai târziu la mănăstirea Agapia.

Înainte de plecare ne oprirăm o clipă la

mormântul scriitoarei Veronica Micle, care-și doarme somnul de veci alături de biserică, sub povara unei lespezi de marmoră albă.

Gândurile cristalizate 'n versuri ale marelui Eminescu și așternute de către vizitatori în toate părțile pe monumentul ei, formând pe albul lespezii de piatră mii și variate arabescuri negre, îi fîn duioasă companie.

Și acum, credincioși hotărârii de a nu scăpa nimic din vedere, ne mai scoborâram conduși de o măicuță în subsolul bisericii unde se păstrează moaștele ciitorilor și a tuturor măicuțelor dispărute în cursul anilor.

Semiobscuritatea încăperii, tăcerea misterioasă ce domnește acolo, sutele de cranii omenști așezate unele peste altele în formă de piramide, cari toate aveau aerul că te privesc și-ți spun în față râzând ironic: „Ca mâine nici tu nu vei mai fi” parcă ne treziră 'n suflet sentimente de frică și de revoltă față de imutabila lege a naturii, moartea.

Noroc că măicuța ne scoase repede de acolo și ne conduse în atelierile mănăstirii, risipindu-ne astfel ca prin farmec sentimentele ce le 'n cercarăm jos în criptă.

După informațiile ce le-am putut culege, aceste ateliere datează încă din anul 1911, când mitropolitul Pimen preocupat de ridicarea nivelului moral și economic al mănăstirilor dispuse ca pe lângă mănăstirile de aici să se înființeze ateliere de țesături și cusături naționale. Grație sprijinului larg acordat de Regina Elisabeta a României, precum și a foștilor ministrii Haret și Constantinescu, s'au zidit și amenajat cu războaie pentru țesut, primele ateliere de acest fel în județul Neamț la Varatec și Agapia.

Prin felul cum sunt organizate, prin numeroasele obiecte de cea mai desăvârșită artă ce se lucrează acolo aceste ateliere constituiesc o adevărată mândrie națională.

Variatatea modelelor finețea execuției și armonia dulce a culorilor evidențiază cât se poate de elocvent calitățile artistice ale popoului nostru.

Atelierele dela Varatec numără vreo 70-80 de maici și surori, repartizate pe diferite secții: secția de covoare, tricotaje, broderii bisericesti etc.

Dirigenta secției de covoare măicuța Pamfilia Ciolac, conduce și supraveghează lucrările cu multă pricepere, fapt pentru care aceasta secție este cea mai admirată de către vizitatori.

Găsești acolo tot felul de covoare ireproșabil executate ca tehnică și colorit, însă cele ce ne au reținut în mod special atențiunea erau minunatele covoare cu motive românești lucrate din culori naturale, cele oltenesti cu flori și frunze stilizate pe fonduri deschise și nuanțate, precum și costumele naționale pro-

soapele, fețele de masă și alte lucruri de o frumusețe cu adevărat rară.

După ce vizitarăm cu deamănuntul tot ce mănăstirea avea de văzut, ne continuăm drumul, iar la ora 11 și jumătate sosim la mănăstirea Agapia al cărui nume simbolic amintește de sfânta Agapia, o martiră care a trăit pe vremea împăratului Adrian și a fost ucisă pentru credință împreună cu cele două surori ale sale.

Se spune că cel mai vechi document în care se vorbește despre această mănăstire datează din anul 1569. De atunci a evoluat continuu luând proporții din ce în ce mai mari, iar astăzi, a devenit una dintre cele mai mari și frumoase mănăstiri de maici din țară, oferind vizitatorilor numeroase lucruri vrednice de admirat.

Dar nici așezarea ei geografică nu este lipsită de pitoresc. Jur împrejur dealuri îmbrăcate cu păduri seculare de brad, cari își lasă poalele până aproape de chiliile măicuțelor, formează mănăstirii o statornică barieră, izolându-o de restul lumii în așa fel încât călătorului îi apare de după aceste paravane naturale, ca o surpriză.

După ce debarcarăm, prima noastră grijă fu să ascultăm sfânta liturghie. În biserică înțesată de lume privirile ni se opriră asupra frescei minunate ce reprezintă diferite aspecte din paradis și din viața sfinților, concretizate pe pereții bisericii de mână măiastră a pictorului Grigorescu, înainte de plecarea lui la Paris, când fu invitat de către maica Ursache să zugrăvească biserica mănăstirii.

Încerc printr'un efort de voință să mă concentrez, să-mi fixez atențiunea asupra unei rugăciuni dar nu-mi era cu putință. Nu puteam decât să privesc și să admir. Contemplam sfinții zugrăviți pe pereții bisericii cu figurile lor atât de expresive și de vii, încât îți făceau impresia că trăiesc, că iau și ei parte activă la ceremonia sf. liturghii alături de credincioșii din biserică.

Încep din nou să mă reculeg. Îngăim o rugăciune în gând, dar iar mă pierd Chipul unei madone ce reprezintă pe Maica Domnului îmi fură din nou privirile. Oare impresioniștii noștri de astăzi, cari nescototesc complect cerințele precizunii în artă — lucru care la pictorii vechi forma un adevărat cult — ar reuși să redea atât de clar misticul religios, ar putea să ne înfățișeze o madonă atât de subtilă ca asta? — imi rezumam eu în intimitatea mea reflexiile.

Mai târziu după ieșirea din biserică aflăram că pentru fiecare tablou din frescă, Grigorescu se servi de modele vii și că madona ce reprezintă pe Maica Domnului este portretul unei tinere măicuțe de o frumusețe celebră pe acele vremuri, iar un alt chip înfățișând pe Isus încoronat de spini, este autoportretul său.

Ne urcarăm apoi sus în muzeul mănăstirii unde printre alte tablouri de mare valoare, văzurăm pânza pe care Grigorescu o prezentă la concursul pentru zugrăvirea bisericii.

Această pictură este o adevărată revelație artistică. O madonă superbă reprezintă pe Maica Domnului înconjurată de îngeri ale căror figuri sunt din ce în ce mai mici și mai palid zugrăvite până ce se pierd în negura norilor.

Muzeul mai cuprinde numeroase obiecte de artă printre cari și o cruce lucrată în filigrane de argint, dăruită mănăstirii de către M. S. Regele Carol al II lea.

De aici prin niște coridoare de o impecabilă curățenie trecerăm în cealaltă aripă a edificiului ca să vizităm expoziția și atelierul mănăstirii, unde aflărem că s'a țesut covorul din salonul de recepție regală a gării de nord, un covor de neobișnuite dimensiuni și care valorează aproape un milion.

Aici ca și la Varatec nu ne mai săturam privind minunatele lucruri ieșite din mâinile măicuțelor, cum însă pe la ora 1 eram așteptați în satul Agapia la familia dlui Agăpescu, trebuia să fim mai expeditivi și să ne pregătim de plecare ca să nu punem la încercare răbdarea simpaticilor noștri amfitrioni.

Iată ne deci în drum spre satul Agapia.

Singurătate

*Am stat târziu, de veghe, ascultând
cum picurau grei, stropii de tăcere
pe streșina trecutului gemând,
pe sufletul setos de mângâiere.*

*O umbră aruncată peste prag
a tresărit în hohotul de-afară
și stropii grei alunecau din jghiab.
pe sufletul setos de primăvară...*

*Și mâinile amândouă le-am întins
strângând în pumni din stropii de tăcere
ce-alunecau pe streșine, gemând...*

... și i-am sorbit, setos de mângâiere!..

ALEXANDRU NICOREȘCU

Femeea în albastru

de GH. CRIȘAN

... Strada clocotea în ritm cu sângele meu răscolit. Orașul fierbe la căldura solară forfoțindu-și pietonii ca pe niște bășici de aburi ce nu pot ajunge niciodată la suprafață.

Implântat de egoism în aluatul murdar al propriilor mele preocupări, găsiam ființele de pe stradă manechine, figurile îngrijorate măști, iar decorul murdar dominat de clădiri galbene. Îmi părea un tablou zugrăvit de un școlar. Caftane negre, soiase, împodobite cu bărbi roșii, murdare, înșălcite, verificau aspectul.

Nu cunoașteam nici un om și nimeni nu mă cunoaștea aici. Nu aveam nici odată o țintă când eșiam și nu mă întorceam la hotel decât spre a-mi odihni oasele. Inconștient căutam ceva, dar timpul îmi epuiza resursele de traiu, fără să-mi deslege barem obiectul năzuințelor mele. Eram un refugiat sau mai degrabă un exilat. Sătmarul era destul de mare spre a mă absorbi, dar eu eram prea mic spre a-l înghiți.

Pe la 5 după amiază, în camera de hotel prea luxoasă pentru mutra și punga mea, trântit de oboseală pe o sofa, îmi încrucișam spada rece a gândurilor cu tăișul de foc al durerii și decepției. Încercam pentru a nu știu câte a oră un bilanț al mârșăviilor sau nenorocirilor, al căror erou am fost în ultimele zile și cari m'au izolat cu cruzime din societatea oamenilor cinstiți, dar o durere tâmpă în creștetul capului îmi tăia cu sclipiri de lamă metalică lucida analizare a realității. Obosită, atenția îmi luneca spre alte înălțări de idei. Presimțirea altor nenorociri infecta carnea sângărândă a rănilor recente.

Strada este un syon de catastrofe, singurătatea odăii o uzină pentru prelucrarea lor.

Fizicul istovit cere drepturile lui. Cred că Dumnezeu, din mi-

lă pentru efemerul trupurilor pământești, le-a dăruit somnul, o binemeritată recreare, sau o obișnuință cu odihna de veci, căreia sunt hărăzite. Nu tot așa a făcut cu sufletul, scântea veșniciei. Poate spre a-l fortifica în vederea frământărilor eterne, nu i-a dăruit ore de complect repaus.

Somnul după amiezi aceleia mi-a purtat spiritul în vâltoarele unui războiu. Rănit la cap se făcea că am ajuns într'un spital. O madonă în albastru plângea pe o icoană de lângă patul meu. Mă privea cu blândețe și compătimire. Rănille mă duceau...

Am deschis ochii. În picioare, la căpătâiul meu, o femeie în albastru îmi surâdea cu subtile colori de tinerețe. Pe obrazul ei, de o frumuseță rară, se zugrăvea o blândețe și o bunătate de sfântă. În haina de culoarea cerului, părea aidoma madona din vis.

Mai mult spre a-mi demonstra mie că nu dorm, am băguit ceva vroind să îndepărtiez cu mâinile vedenia, dar mâinile mele au fost capturate de degete reale, fine și suave degete de femeie. Posesoara lor s'a așezat lângă mine, continuând să păstreze mâinile mele într'ale ei.

În lumina roșiatică a amurgului, femeea de lângă mine era un sol trimis de îndurarea cerească spre a-mi răcori febra durerilor. Tabloul de basm fantastic m'a țintuit locului. Nu îndrăsnam să mă mișc spre a turbura vraja. Simțul tactil și termic, excitat de contactul mâinilor noastre nu era în stare să-mi confirme realitatea.

În împrejurările acestea am făcut cunoștință cu glasul ei, muzică de isoare cristaline și unduiri de valuri repezi, adâncimi menite să te cutremure, să-ți răscolească tot ce ai simțiment, tot ce a adormit vremea în suflet. Am înțeles-o fără să urmăresc firul vorbelor ei.

Era în muzica vocii sale, tot curcubeul de sunete în măsură să coloreze marea veste:

... Se decretase mobilizarea, războiul.

Căptușea vestea cu tristeți, cu viață. Îmi puna întrebări, dar răspundea tot ea la ele. Vocea mea ar fi rupt paiangenișul vrajei.

Mi-a strâns mâinile pe pieptul ei și s'a ridicat. În pervazușii, ultimele raze din lumina zilei străluceau în două mărgăritare prelinse fin ochii ei blânzi.

Nemișcat, multă vreme după plecarea ei, n'am văzut decât tabloul acesta.

La restaurantul unde am luat masa, toată lumea fierbea mai tare decât bucatele ce mi s'au servit. Fără să vreau, a trebuit să ascult amănunte discutate aprins, știri sosite cu repeziciune din diferite părți, colportate de mușterii înfierbântați. Contemplam pasiv mulțimea îngrijorată. Toată frământarea avea în sufletul meu ecoul unui vis interesant, dintr'o noapte lungă.

Se vorbea despre un român, care și-a ridicat glasul spre a glorifica pe Împărat și a chema poporul la arme pentru patria maghiară. Povestirea aceea îmi implântă un ghimpe în inimă. Trebuia să fie o minciună infamă. Ca român mă simțiam dator să reacționez, dar nu știam cum. În sufletul meu exilat, reveni icoana părintelui Măndruțiu din satul meu, românul mândru de naționalitatea lui, apostolul care propovăduia naționalismul depotrivă cu evanghelia lui Christ, acela care mi-a vorbit pentru întâia oră despre români, idealistul care trăia ca și Badea Gheorghe Pop de Băsești, până la vederea vîsușii cu ochii. Icoana lui imaterială apără în ușa restaurantului, crescă enorm prin toate obstacolele opace ale clădirii, ale străzii și orașului, — un gigant care coplesia mulțimea, domolea sgomotul, dar în același timp mă privea dojenitor, aspru, neînduplecat... Nu era în

mine sufletul lui mare, curajul lui eroic, ca să mă îmboldească la acțiune.

Mă simții mai mic, mai nemernic și mai mizerabil ca oricând.

Invins, rușinat, mi-am scos umerii îndoiți printre mulțimea agitată a străzilor. Mersul meu lenș, contrasta cu fuga siluetelor, fața mea încrămențită de decepție ironiza panica de pe fețele ce întâlneam, — și totuși fierbeam și eu, o moleculă în apa străzilor.

Spre miezul nopții m'am înțors la hotel.

Lângă ușa unei camere vecine cu a mea, o femeie se lăsa îmbrățișată de un ofițer. Când am sosit eu, ușa îi închise pe amândoi cu un scâncet de desfrâu. Fără să vreau am recunoscut în femeia aceea pe ingerul albastru ce mi-a răscolit sufletul înainte cu câteva ceasuri.

În cap îmi fierbea gălăgia străzilor și țipetele inimei. Din camera alăturată se auzeau exclamații gătuite de patimi, un scârțait ritmic și mai pe urmă o tăcere îngânată. De lenș clipeci de apă.

Un dans nebun cu fulgerări și nori de explozibile, cu răsturnări de stânci și scurgeri de puroiu din rana cangrenată a pământului îmi fu somnul.

... Se pornise războiul!

◆◆◆

Versuri

PIERDERE ÎN NOPTI DE SUFLET

*Eu m'am pierdut demult;
și sunt așa de mic,
iar nopțile din mine — așa de
[mari*

că nu mă pot găsi...

*O, unde sunt? Ascult
cum picură într'una
nesiguranțe 'n drum...*

*Acum,
cărările sunt negre, și
nu iese încă luna.*

*Eu m'am pierdut demult;
și nu mai știu de pot
să mă găsesc în lut,
în cer,
în simțuri, sau în gând...*

*Demult aștept plângând
să vin
la mine-acasă, iar,
ca un copil
străin,
într'un azil...*

*Dar poate nu mai sunt;
sau poate am murit
de când nu m'am văzut...*

*Eu m'am pierdut,
demult;
și azi mai plâng
în noaptea fără stele,
doar gândurile mele...*

IONEL ȘIUGARIU

Gând nociv

*Cu mine port
bucăți de veac
în suflet mort.*

*Din vis îmi fac
în gând nociv
avânt sărac.*

*Înalt oliv
din țări pustii
mi-e tocul div.*

*Și melodii
de dar, sugrum
în poezii.*

*Enumăr cum
avânt și gând,
îmi mor în drum...*

*Din când în când,
din cerul șters,
înghit flământ.*

câte un vers...

IONEL ȘIUGARIU

Toamna

*Miez de noapte,
colț de lună.
vânt cu șoapte —*

*Toamna stele albe cerne
frunzele covor le-așterne;
liniștită,
mohorată
și hulită.*

*Colț de toamnă pustii,
vânt ce frunz'a ruginit,
cer departe de păcat
printre voi m'am așezat.
M'ați primit,
m'ați pustiit
și de dorul de trăit
și de gândul la iubit.*

*Câne latră stele reci,
șoapte grele de pustiit;
... poate-un om e 'n agonie;
poate altul în sieri.*

*Colți de cântec au rânjit
să mănânce noaptea rece,
p'umb de cer i-a 'n-remenit.*

*...Numai apa mai foșnește
înghețând un dor toamnăteac;
nostalgia stăpânește
peste-un suflet singuratec.*

GH. CRIȘAN.

Plictiseală

*Am început să 'nșir clipele pe fir, în salbe...
Odaia cântă răgușit în colțuri, ca o babă,
și câinele genelor îmi întinde-o labă
și linge farfuriile ochilor, albe...*

*Se răstoarnă turnul bisericii 'n fereastră,
și tablourile de pe pereți cască...
Îmi pun pe cap tăcerea ca o bască
și pornesc la braț cu depărtarea-albastră...*

IONEL ȘIUGARIU

IMAGINI RĂNITE

de TH. I. ȚUCANOVICI

Bătrânul Filip s'a așezat cu arma în mână la tulpina unui anin, așteptând ivirea rațelor sălbătice.

Vântul de toamnă bătea cu spic de ploae. Ramurile arborilor se legănau ca niște lîțo-iuri pe care cineva le-ar arunca deasupra unui sicriu bogat.

Deodată, cântecul strident al pescărușilor a devenit afar-mant. Treceau ca niște țigăle, sburând din loc în loc, până în cealaltă parte a lacurilor, unde domnea tăcerea păpu-rișurilor. O lotcă venea din umbra sălcilor către Filip, în cea mai desăvârșită taină, mână-tă de o femeie a cărei siluetă, se ivea clară, prin negura nopții când a legat-o la mal. Vălurelile apei de smolă, reflectau ca niște bucățele dintr'un geam sfărâmat, sub ca-targul lotcei. Din brațele femeii care ținea o legătură la sân ieșau plânsete de copilaș, imitând o pasăre rănită. În-mărmurit de mirare bătrânul Filip, a pornit pe urmele ei, care apucau desimea stejarilor.

Cam la o bătae de pușcă de locul unde legase lotca femeia s'a oprit așezând legătură jos, la tulpina unui arbore, privind buimăcită. Cântecul pescărușilor nu înceta deloc, avea ceva plângător în fluerături, ca pe vremurile când bat vânturile și seacă apele.

Femeia făcea o groapă scormonind pământul. Un copilaș crud, plângea lângă ea cu glasul mângăetor, nevinovat...

Filip dibuind în întuneric, s'a apropiat tiptil, de locul unde ea căuta să-și vâre puiul și să-l acopere cu bulgări, strigându-i:

— »Oprește, stai, stai că trag foc! Ținând arma întinsă, femeia n'a mai putut să fugă și a căzut de spaimă la pământ. Cu amândouă mâinile el l-a scos din groapă ca pe o buturugă, i-a desvelit fața și l-a învelit în haină. Tremura de frig

micuțul, plângea de foame, și cu mânuțele moi ca huma, cău-ta pieptul mamei cald la sânul bătrânului.

— »Al cui e pruncul?

— »Al meu, al meu, delira femeia ucigașe.

— »De ce-l omorai?

— »Iartă-mă, mugea ea, ținându-se cu mâinile de picioarele lui și sărutându-i cismele. Am vrut să scap de rușinea lumii... Am fost cea mai cinstită fată...

— »A cui ești? murmura bătrânul.

— »Sunt a lui Zaharia Manole, din satul dtale. Nu mă cunoști moșule? Ah! ce nenorocită sunt, nu merit să-mi mai vadă fața soarele și lumea... Toți, mă vor ocări și voi muri ca o cățea în ocnă, dacă ai să mă trădezi. Fie-ți milă!...

— »Ce bunătate de copil! Nu ți-părea rău? Pentru D-zeu! Dar cine i-a fost tată mititelului și te-a părăsit?

— »Un pescar, unul care m'a ademenit pe malul apelor...

— »Liniștește-te, păcatele sunt trecătoare când găsești pe cineva care să te ierte și să înțeleagă rosturile tinereții, la pescarii noștri mai ales.

Ca să nu te afle satul, copilul, să fie al meu, iar tu du-te fără grije, ca și când' nu s'a întâmplat nimica. Satul va crede că l-a născut băbușca mea.

— »Moș Filip... căută ea să mai vorbească suspinând.

— »Du-te Ancuțo să nu afle cineva, căci pământul are urechi și lunca ochi. De azi înainte bătrânul are cui da rațe fripte, are copil, un moștenitor.

Ancuța s'a strecurat în ne-gură prin vânt și ploaie, luându-și calea apei cu lotca, pe care n'a mai zărit-o, bătrânul.

Bătrânul vânător Filip, a bo-tezat copilul și i-a pus numele de Cristea. A îngrijit de el până s'a făcut lăstar, apoi bă-

iat mare de 20 de ani, voinic și frumos ca un cerb. Au trecut anii ca apa pe râuri, dar el nu i-a spus nimica, din tragedia vieții lui de prunc; era înțelept bătrânul și nu voia să-l înrîsteze.

După atâta timp moșul de-abia se mai țara la vânătoare, cu fiul său Cristea, pe care îl lua cu dânsul să împuște rațe și găște sălbătice, mai ales când începeau ploile de toamnă. Era un țințaș renumit, băiatul. Se întorcea acasă cu tolba încărcată de paseri sălbătice în amurguri de plumb sau nopți de tăciune. Baba moșului, murise pe când el era de opt ani, de holera ce băntuise satele de pe malul Dunării, rămânând ei amândoi singuri cuc, singuri ca doi arbori.

Intr'o noapte de August în anul 1916, tinerii treceau prin sate, cântând de veselie, că a izbucnit războiul. Clopotele vureau ca pentru mii de morți, tobele băteau durduind și trompeții sunau alarma.

Dimineața, în poarta lui Cristea s'au oprit războinicii strigându-l: Hai Cristea, ori rămâi cu cloștele? și terminau în chiote de largă inspăimântare.

Bătrânul Filip era bolnav de moarte. Cristea a tresărit la strigătele celor ce plecau la luptă și îngrabă și-a luat în traistă merindele de drum: o pâine mare și două rațe fripte. A rămas câteva clipe de veghe la căpătâiul tatălui, echi-pat ca la vânătoare, apoi a zis, cu lacrimile în ochii lui albaștri ca cerul:

— »Plec tată, sunt gata, cu Dumnezeu înainte!...

— »Unde Cristea? Unde? și mâinile lui Filip se ridicau ca două toege către dânsul să-l cuprindă.

— »La războiu, bat clopotele, auzi? și plângea.

Doi țărani au venit îngrabă la ei acasă, ținând lumânările bătrânului vânător, care era să-și dea sfârșitul.

— »Filip s'a ridicat, atâr-nând brațele după gâtul fiului său și al altui țaran. L-a pe-trecut până la poartă clătinat

DIN SUFERINȚELE NOASTRE

MOTTO: *Așa grăește Domnul; „Lăsaț-mi mie răzbunarea“.*

Dr. VASILE LUCACIU

de PETRE ȚIUCRA PRIBEAGUL

Răsfoind colecția ziarului arădan »Tribuna Poporului« din anul 1901, Nrul. 152 din 18—31 August, citesc articolul de fond intitulat »Goana contra părintelui Lucaciu«. Articolul este următorul: »nu mai încetează nici »părintescul« guvern al »legii, dreptului și dreptății« cu goanele turbate contra neînfricatului naționalist și cucernicului creștin Dr. Vasile Lucaciu.«

»Iată ce mi se telegrafiază din Baia-Sprie: »Hramul bisericice, procesiunile iubi iare, im-

pedicate cu a mele genărmilor. Agitațiunea e profundă. Poporul a protestat contra lașității guvernului Széll la M. Sa. Impăratul-rege la Viena și la Pontificele roman.

»Nici a se închina nu-i mai este permis astăzi Românului!«
»Preotul »trădează«, când se închină lui Dumnezeu și nu molochului maghiar; poporul se răsvrățește, când se adună la hramul unei biserici«.

»Ce timpuri pregătitoare de soarta Sodomei și Gomorei pentru țara aceasta!«

ca de vânt, de povara anilor săi apuși.

Boabe de lacrimi îi înotau pe șanțurile feței și ochii năzăreau ca prin sită pădurea bălților, unde cărdurile de rațe, îmbrobodeau zarea cenușie, ca un lung doliu, de moarte. Distingea în minte femeia ucigașe, groapa lui Cristea, și multe scene din viața vânătorească, dar pe fiul său nu-l mai putea vedea; plecase pe cărarea dinspre bălți. Ultimile lui cuvinte răgușite de boală exclamau: Cristeo, Cristeo, ... în timpce la biserică și cimitire dăngăneau clopotele morții, a jale.

Către seară bătrânul vânător a murit.

A treia zi trecea prin sat un convoiu de înmormântare ducându-i în sicriul de scânduri la îngropăciune. Erau vreo șase oameni cu fețele ca nisipul; un popă alb ca zăpada iernei și un câine de vânătoare după dânsii.

Decum a murit bătrânul căsuța a rămas pustie și goală ca o peșteră, iar câinele urla din loc în loc prin sat, fără mâncare și fără stăpân. Într'o zi l-au găsit pescarii la malul bălților sfâșiat de corbi...

Pe la sfârșitul lui Decembrie, Bulgarii intrau în sat. Tunurile bubuiau infernal, chiar în dosul bălților unde se da atacul. Cristea era în rândurile celor dintâi; înainta sub gloanțe și schije, ca un erou, când un oțel l-a izbit în frunte lăsându-l înghețat la pământ, între brazde...

În zilele cu soare când vin cele dintâi raze pe câmpie, îmbracă cu strălucirea lor, crucea lui Cristea din vale și în linie dreaptă și pe a bătrânului său tată Filip, ca în niște aripi eterne. Când se varsă bălțile de plaiu și se ridică apele, brațele crucii dispar. Deasupra rămâne numai vârful, iar când se retrag, ea apare singură parcă ar fi înălțată de un monah. Atunci mii de pescăruși și rațe zboară tainice în văzduh peste dânsul, în urma căroră trosnesc armele altor vânători. Lotcile pribege de pescari, alunecă în nopți cu lună și se opresc la crucea lui Cristea, așezată mai departe de mormântul lui Filip, din cimitirul dumbrăvei, ca niște imagini rănite de soartă.

»Cu ce se deosebește guvernul »diplomatului« Széll de cel al brutalului Banffy, când organele sale executive săvârșesc aceleași acte de atentat barbar față cu un popor demn, pacinic, iubitor de legea și pământul său strămoșesc?«

»Nu va înceta odată goana contra părintelui Lucaciu? — Este aceasta culmea fărădelegii și martirisării!«

»Înfierăm, cu adâncă revoltă aceste manopere ale cărmuitorilor patriei noastre și asigurăm pe domniul zilei, că cu ajutorul baionetelor nu vor sdrobi, ci vor întări în rezistență pe cei gonți pentru legea lor și pentru dreptate, în numele...«
legii dreptului și dreptății.

Într'adevăr, acestea erau pregătirile soartei Ungariei la aceea a Sodomei și Gomorei.

În primăvara anului 1918 părintele Lucaciu se pregătea de lungă călătorie dela Iași în Statele Unite ale Americii, peste Siberia, Japonia, etc. în misiune diplomatică și națională românească. Mă aflam în Iași ofițer în regimentul de infanterie No. 2. Vâlcea, pe atunci retras de pe front în scopul refacerii. Câțiva prieteni ne-am dus să ne luăm rămas bun dela părintele Lucaciu, care locuia împreună cu ginerile Dsale Dl. profesor Meruțiu, pe o stradă ce se ramifică din strada Ștefan cel Mare (a Metropolei). Ne-a aflat așteptându-l într'o cameră unde răsfoiam un dicționar englezesc ce și-l pregătise ca să-l ia cu dânsul. — Vedeți băieți, zice părintele observând cartea în mâinile noastre, când mă închisera Ungurii la Seghedin mă temeam că mă voi plictisi, așa căutam să-mi prepar ceva ocupație, să mai învăț ceva. Aveam plăcerea să cunosc mai multe limbi. Știam limbile mai importante, ca: franceză, germană, italiană etc. astfel n'am decis și am învățat în închisoarea ungurească limba engleză. Nu se știe, îmi ziceam, când îi voi avea folosul, și într'adevăr — mare ție puterea Doamne! — iată că limba engleză îmi este de

mare folos; mă duc să intervin, ca frații noștri, români ardeleni emigrați în Statele Unite Americane, să se organizeze, să fie echipați și astfel să dăm ajutorul convenit Antantei pentru ca astfel realizarea idealului nostru național să fie ajutată și indirect.

Acum îmi aduc aminte și de testamentul politic al Regelui Carol I: ... »Mi-a succes să creez la gurile Dunării și Marea-Neagră, un stat cu o armată bună și prevăzută cu toate mijloacele cu cari și poate menține frumoasa poziție și într-o zi își va putea realiza aspirațiunile lui mari«. În 26 Septembrie 1914 declarase lui Virgil Arion: »Regret, că n'am putut ținea al doilea Consiliu de coroană. Vroiam să declar în acel Consiliu, că sunt cu trup și suflet pentru întregirea României cu Ardealul. Dar chestiunea Ardealului e o chestiune europeană, ea poate fi greu deslegată fără bunăvoința Germaniei și a puterilor apusene«. El făcea aluzie la o evoluție de federalizare, din care să cadă Ardealul pe nesimțite, alipit la

România, dar lumea românească nu voia să-și încredințeze soarta unui plan îndepărtat și foarte problematic.

În timpul neutralității României, șefii opoziției României, *Tache Ionescu și Istrati*, o spuneau pe față, că vor intra în Ardeal, iar Dl. Goga și părintele Lucațiu făceau mare propagandă de războiu pentru eliberarea Ardealului. Acum pleca în America, pentru a face din chestiunea Ardealului într'adevăr chestiune nu europeană, ci mondială. A și făcut. Prin marea putere de convingere a părintelui Vasile Lucațiu, America a echipat două divizii de voluntari ardeleni, pe cari i-a dus pe frontul francez împotriva puterilor centrale, căci drumurile la Alba-Iulia au fost multe și de multe soiuri. Și când ne gândim, că această mare operă a părintelui Lucațiu a fost ajutată de cunșterea limbei engleze învățată în temnița ungurească din Seghedin!

Pentru ca să se îplinească voia Domnului care grăit a: »Lăsați-mi mie războiul!«

Intre adevăr și minciună

de GAVRIL STĂNESCU

În scurgerea celor aproape 2000 de ani, de când Isus a elaborat cel mai sublim percept moral, de a nu face altuia ce ție nu-ți place, omenirea a făcut cea mai lentă apropiere spre acest ideal moral, în raport cu progresele accelerate în diferitele domenii materiale.

Creștinismul, de esență divină, a servit și mai servește încă multora ca mască spre a-și ascunde cele mai hidoase porniri contra semenului și mai dureros contra conaționalului.

Dintre multele rele pe cari morala creștină precum și orice om cu bun simț le combate cu energie și dispreț, sunt: intrigăria și calomnia, practicate pe o scară întinsă în deosebi de oameni cu pretențiuni de cultură.

Se pare că aceste îndeletniciri, azi, sunt suplimentele diviziunii muncii, prin cari se creiază situații și existențe noi, în timp ce se distrug și compromit altele vechi.

Vârtejul mascat al vieții cotidiene ne servește aproape la orice pas exemple ca le descopere.

Oameni corecți și impecabili cari se bucură de stima tuturor, descoperă, incidental, o versiune apocrifă pusă în circulație de o persoană x, cu scopul de a-i discredita și de a le crea o atmosferă ostilă în cercul cunoștințelor.

Asasinatul moral al celui calomniat rezidă tocmai în faptul că persoana vizată e fără pată și adeseori nu poate identifica pe calomniator sau intrigant.

La aceasta se mai adaugă și armata colportorilor grațiuți, cari în naivitatea lor credulă răspândesc vertiginos un neadevar, care ie-a fost servit ca un nou plus ultra.

Deaici, apoi acele multe desbinări, resentimente și zicuri aminezești între amici, membri de familie, conaționali și tagme cari spre bucuria unora duc la compromisuri din cauza unui sau unor nesocotiți.

Șirul tartuților intriganți cari nu pierd, din cauza răutății lor sufletești, nici o ocaziune de a te calomnia este, adeseori, egalat în longitudine cu șirul Arianei.

Din nefericire, orașele cari ar trebui să servească integrității radiatoare de civilizație și cultură, oferă cel mai vast și prielnic climat bipezilor intriganți, de regulă trântori ai societății.

Caracteristica lor e că-i găsești oriunde, în lipsă de preocupări serioase. La un colț de stradă, pe corso, la club și peste tot unde pulsează viața.

În drum spre casă când ești zorit să-ți revezi familia, te oprește cu banala întrebare ce mai faci, spre a te trezi că-ți oferă numai și numai ție un secret, cerându-ți anticipat cuvântul ca să fi discret.

În sfera secretului oferit numai ție își desfășoară arta machiavelică despre un el sau ea, după circumstanțe la plural.

Acest gen de tartuți, nu cruță cinste, existență, nimic. În sufletul lor mereu primează egoismul, având suprema plăcere de a compromite și desființa pe oricine nu pot »înghiți«.

În afirmațiunile lor recurg la tot ce fantezia lor le poate procura, întrecându-l pe Dante.

Identificați, recurg la ajutorul sfinților și zeilor din olimp, ba chiar se simt jigniți dacă îndrăznești să-ți aperi cinstea, unicul bun ce mai ai.

Cei din categoria experți și îmbătrâniți în minciuni, nu se eschivează dela jurăminte și a-propouri la fericirea copiilor, dacă au, spre a risipi de pe capul lor incertitudinea.

Alții mai precauți și prevăzători lucrează fără martori, capabili fiind în fața mai multora să apoteozeze persoana pe care au decapitat-o anterior în fața numai a unui martor.

Bine înțeles că portretul psihologic al intriganților și calomniatorilor ar putea fi continuat la nesfârșit.

Educația ori căruia om ar fi incompletă fără cunoașterea acestor soiuri de oameni și a acelor fapte care scad demnitatea noastră precum și diminuația demnității altora.

Dacă ne place să pretindem unui om să nu se atingă de persoana noastră morală, în aceeași măsură să știm a respecta, demnitatea altuia.

A ne păstra poziția verticală este de demnitatea și calitatea atât a omului fizic cât și a celui moral.

Prin intrigă, calomnie și compromiterea altuia ori ce om se depersonalizează și devine un element periculos de soluție și plaga societății.

Un proverb spune că e mai greu să păstrezi banii decât să-i câștigi. Tot asemenea e mai greu să exprimi adevărul decât să-l afli.

Cea mai bună rețetă de reacțune contra lașarnicilor și intriganților e să intrerupem ori ce contact cu dânsii și să-i condamnăm la carantină.

În concluzie să nu credem tot ce ni se spune despre cineva ci să adoptăm dubiul filosofic care nu primește decât adevărurile controlate și venite într-un izvor sigur.

Să nu uităm că mărturisirea adevărului contribuie la terifierea socială, precum și căutarea și găsirea adevărului contribuie la perfecțiunea lui, fapt ce dăruită multe compromisuri.

Să cultivăm, mai ales în copil, viitorul cetățean, deprinderea de a cunoaște adevărul prin el însuși, făcând apel la inteligența lui spre a deosebi adevărul de minciună.

În locul credulității, însușire pasivă, să ne deprindem pe noi,

și copiii, a adopta spiritul de cercetare, autocontrol și verificare.

»Doamne păstrează adevărul până ce voi fi în stare să-l cuprind cu propriile mele forțe« a exclamat odinioară Lesing.

Să-né educăm în spirit sincer, infiltrându-ne morala că cine nu are curajul să spună, adevărul, e un laș, iar cine vorbește pe aîtu de rău cu intenția de a lovi în cinstea și situația lui, e un om de nimic.

Moare vremea...

*In mucedo colțuri
de casă pustie
sub scoarțe 'nvechite
de vremea târzie,
sub praful ce anii nemilos îl cern
vremile trecute sfios se aștern.*

*... Vremi de altă-dată,
amintiri cari îmi sunt mamă și tată,
emoții, seismograf al sufletului meu,
pe nedrept uitate, plâng mereu.*

*Zilele mele...
au ars din cerul lor urma de stele,
le-am jefuit, — tâlhar la drumul mare,—
și sulilele lunei și razele de soare.*

*Vremea pustie...
nimicul ce se pierde 'n veșnicie,
gigantul ce prin sine e etern,
măsura viselor cu poezie,
a pașilor spre paradis sau spre infern,
vremea,
casă de iluzii dărâmată,
se stinge clipocind sughituri
undeva... uitate.*

Vremea moare...

*Sărac și mizerabil călător,
voiu vinde straele-mi de cerșetor
să-i fac înmormântare.*

GH. CRIȘAN

COMORI UITATE

— MUZEELE —

de LUCIAN BRETAN

Istoria unui popor nu se învață și nici nu se cunoaște numai din nenumăratele volume de cărți de istorie a marilor gânditori, care de altfel pot conține fapte mai mult sau mai puțin reale ori presupuse, ci mai ales, și în principal, din monumentele conservate de-a lungul veacurilor sau din acele mici obiecte de artă de tot felul și culese din domeniul atâtor ramuri de viață creatoare, ce sunt așezate în scopul păstrării lor pentru posteritate, în anume instituțiuni, având acelaș termen generic la toate popoarele civilizate: *muzeele*.

Prin muzee se cunoaște mai ușor și mai profund istoria unei națiuni decât din cărți. Aceste instituțiuni, fie ele oricât de reduse, fac dovada vie a trecutului națiunii, a puterii sale de creațiune, a gradului de cultură, a modului său de trai și de viață socială și a progresului în toate domeniile și manifestările vieții de totdeauna. Prin aceste, de multeori mici și la aparență neînsemnate obiecte, putem învăța cu facilitățe istoria unei națiuni sub multiplele sale aspecte principale: *cultural, social, politic, sau militar*.

De aceea, la toate popoarele civilizate din lume, *muzeele* formează obiectul unei preocupări de primul rang. Dela cele mai îndepărtate timpuri și până în zilele noastre de azi, cei mai renumiți savanți sunt puși în slujba acestei atât de delicate științe, fie sub raport tehnic, fie mai ales științific.

Iată de ce, pentru întregă lumea, pentru progresul omenimei și al civilizației, descoperirile arheologice și lucrările de acest gen și muzeale ale unui savant cași *Teodor Mommsen* al germanilor, sau alții la fel, sunt fapte tot atât de glorioase, întocmai ca și cele militare ale unui Julius Caesar,

Alexandru Makedon, Napoleon sau ale Mareșalului Foch.

Intre minunile lumii, luate ca și creațiuni omenești, colecțiunile de documente a celei mai renumite instituțiuni de ordin muzeal a unui *Britishisch Muzeum*, — cu drept cuvânt, — ocupă locul de primul rang. Sau *deșteptarea conștiinței noastre latine* nu se datorează oare descoperirilor făcute de către teologii Blajului, începând cu Episcopul *Inochentie Micu Klein* și urmașii săi, prin arhivele și documentele dela *Biblioteca Vaticanului* sau pe la alte biblioteci și Muzeu din Italia, de pe teritorul Transilvaniei ori al Munteniei?!

Iată importanța acestor instituțiuni, care în patrimoniul național, formează una dintre cele mai de seamă comori, fiindcă *Muzeele sin'etizează națiunea însăși de pe teritorul unei Patrii*.

*

Noi județul Satu-Mare nu avem de a ne plânge de lipsa unor asemenea instituțiuni. Doar *Muzeele dela Baia-Mare și Baia-Sprie* sunt dintre cele mai importante. Și, dacă s'ar împlini unele condițiuni de ordin tehnic, pe care le vom aminti la sfârșit, ar constitui, cu drept cuvânt, fala acestui colț de țară. Căci luându-le numai așa sumar, la muzeul din Baia-Mare, putem stabili, nu mai puțin decât vre o 15—16 secțiuni, pe cari le specificăm în modul următor:

1. *Obiecte de ceramică*. Aci găsim obiecte din epoca de piatră, — bronz, — fier și din cea romană, pentru a le aminti numai pe cele mai vechi.

2. *Urme (oase) din animale preistorice*: mammut, cerb, etc., care secție este mai săracă însă.

3. *Numismatică*. Aceasta colecție este destul de bogată, având monete în special din

epoca medievală și modernă. Durere — după declarațiunea unor autochtoni — aceasta colecție, din prilejul schimbării regimului din anul 1918—19, a suferit mari pierderi. Oameni fără scrupule s'au încumetat, zice-se, de a răvăși obiectele cele mai de preț, atât aci, cât și la colecția de picturi și covoare, cari au luat drumul unor case particulare, fără a se mai căuta de urma lor. Poate nici nu s'ar mai găsi sau ar fi foarte greu de recuperat, din lipsă de dovezi..

4. *Obiecte antice* (romane), grecești, egiptene, conzistând din opaițe, statuete, mărgel, cărămizi etc.

5. *Documente*, medievale și moderne, pe pergament sau altfel de hârtie, în special diplome nobilitare, în limbile latină și germană sau maghiară.

6. *Produse ale d'feritelor bresle* (olari, tinichigii), mai ales de prin Sec. XV.

7. *Obiecte bisericești*, ca pahare de argint, ornamente, statui etc.

8. *Țesături*, între cari cele mai multe românești.

9. *Obiecte de lemnărie*, cioplite, produsele țaranilor de prin împrejurimi.

10. *Broderii* și modele de cusut.

11. *Picturi* de ale vestiților artiști Thorma, Hollosi, Micola etc., colecție foarte săracă însă, întrucât aceasta a suferit, alături de cea numismatică cele mai grele răvășiri, cum am amintit mai sus.

12. *Fotografii* și desene, reproducții, între cari una din Sec. XVIII-lea reprezentând orașul Baia-Mare de pe acele timpuri.

13. *Arme* din diferite timpuri: pistoale, tunuri, bazdugane, alabarde, barda călăului etc., colecția este una dintre cele mai frumoase.

14. *Colecția de pipe*, peste 300 buc., este într'adevăr cea mai minunată dintre toate și formează, dacă nu cea mai valoroasă, la orice caz cea mai admirată secție de către toți vizitatorii.

15. *Sigilii* de ceară și tuș din toate epocile, în special din sec. XVII-lea, ale orașului Baia-Mare.

16. *Biblioteca*, vreo 5000 de volume, între cari însă foarte puține românești.

17. Diferite *obiecte moderne*.

Se înțelege dela sine, că, în afară de aceste, se mai pot vedea și multe alte lucruri de mare preț la Muzeul dela Baia-Mare. Multe dintre obiectele existente, în lipsă de spațiu și de un local potrivit, nici nu sunt expuse.

Am redat totuși, pe scurt, în scop de orientare, cuprinsul acestui muzeu, din care nu e greu de tras concluzia, că el ascunde în sine, o comoară de mare preț.

Cam aceiaș situație este și la Baia-Sprie. Spațiul nu ne permite ca să facem și despre conținutul acestui muzeu o specificațiune ca mai sus. Desigur înafară de obiectele înșirate pentru Baia-Mare, și cel dela Baia-Sprie le are aproape pe toate. Dacă lipsește ceva, atunci se recompensează prin altele din belșug, cum ar fi spre exemplu colecția de *mineruri sau îmbrăcămintea de haiduc a lui Pinteazul* ori unele *gravuri* de mare preț.

Iată comorile noastre! Intrebarea este, dacă le știe cineva? Durere, noi înșine nu le prea cunoaștem. Câți autochtoni ai celor două orașe nu sunt, cari nu au văzut încă muzeele lor, deși locuiesc de atâția ani în apropierea lor.

Amândouă aceste Muzeu suferă însă grav de mari insuficiențe. Prima este cea a *localului* neîncăpător și absolut nepotrivit pentru scopul ce-l servește sau ar trebui să-l servească. Câtă în cel din Baia-Sprie mai și plouă înlăuntru, localul având acoperișul spart.

Aceasta lipsă se mai completează cu lipsa unei *persoane experte*, a unui custode care să fie totodată și un *om de știință*. La ambele muzeu dela

INCREȘTARI

Probleme

Valoarea culturii noastre

Hotărât că tineretul de astăzi este iremediabil refractar eforturilor cerebrale, convins că mintea coborâtă în pulpele va da cheia viitorului.

Dacă lucrurile stau în prezent așa puteți prevedea, fără să fiți profeti, destinele culturii românești, pentru care a sângerat dealungul istoriei noastre inima unui Heliade Rădulescu, Kogălniceanu, Eminescu sau Pârvan.

D. prof. N. Iorga pe care etica și intelectul generațiilor tinere nu-l lasă nepăsător, a avut de nenumărate rânduri cuvinte grele pentru nesătulul apetit sportiv al tineretului de astăzi, gata oricând să abandoneze cartea pentru un pullover vârgat, o minge sau o lectură agramată, în speță.

Imi amintesc rândurile vehemente ale profesorului pentru

un tur ciclist, în fața căruia tineretul delira fiindcă concurenții își scuipau plămâni și își lăsau buclele pe șeile bicicletelor.

Cultura unei țări însă, nu s'a împiedecat de o generație două. tembele. Punctele întunecate sunt inerente oricărei evoluțiuni. Rezervele noastre sunt și rămân în pătura intelectuală românească, mai tânără sau mai bătrână, care va duce făclia mai departe, cum va putea. Calitatea rămâne să o prețuiască timpul.

Dar tocmai aici e nenorocirea. Nebulia s'a întins peste toate spiritele românești. O nebulie care pune la un loc, în oală, pe titrații noștri, cu cafele de frizerie, pe profesorul universitar sau militarul superior cu ucenicii de prăvălie.

Nu mai avem public pentru

Baia-Mare și Baia-Sprie, fie că nu ai omul de loc care să îți dea explicațiile de ordin științific, fie că ghidul pe care îl pune la dispoziție nici habar nu are de cele ce vede el acolo. Ar fi o condițiune, sine qua non ca la amândouă muzeele, fie împreună, fie pentru fiecare în parte, să se numească un director cu pregătire de specialitate, care să și cunoască la perfecție nu numai meseria, dar înafară de limba română și pe cele clasice, germana și maghiara, la perfecție.

Un defect extrem de mare mai este *ignoranța* desăvârșită ce se observă față de aceste neprețuite comori atât din partea autorităților cât și a particularilor. Nimeni nu se mai

îngrijește de loc de *îmbogățirea muzeelor cu alte obiecte noi*, fie moderne, fie descoperite recent din prilejul atâtor săpături ce se fac neconținut.

Din aceste cauze apoi scumpele noastre comori, adică Muzeele dela Baia-Mare și dela Baia-Sprie, au devenit *comori* cu totul *uitate*.

Însă, cetățenii și patrioții conștiinți au obligația să intervină, cu un ceas mai de vreme, de a împiedeca ca aceste comori să nu devie chiar *comori părăsite*. Este în joc întreg prestigiul nostru și bunul nostru renume, care nu'l putem periclita și trebuie să l menținem cu orice sacrificiu, dacă ne pretindem a fi oameni civilizați.

conferințe, nu mai avem cititori pentru cărți sau reviste, decât într'o proporție impresionant de scăzută. Revistele literare, ca și mișcările culturale, care răscoleau provincia astăzi sunt inexistente. Le-a luat locul, pe nesimțite, politica murdără sau mahalagismul.

În Capitala țării, sălile de conferințe au ajuns a fi închiriate balurilor negustorești sau expozițiilor de hamuri. Iar în cazul cel mai bun când conferențiarul sau comitetul organizator cunosc ce-i reclama, veți afla o sală cu câteva zeci de persoane, majoritatea fețe din »societatea bună«, al căror snobism a știut și aici să-și găsească plasament.

De mișcarea noastră culturală, de astăzi, cât a mai rămas, e revoltător de superficială. O carte »la modă« e cumpărată nu pentru importanța ei în sine, cât pentru importanța ei decorativă în societate. Citim »să fim la curent« cu ce se publică. Acei cari citesc din necesitate sunt foarte puțini. Nu avem public nici pentru conferințe, nici pentru operă, — și aici găsim o frecventare din snobism — și nici pentru carte. (Cât de ridiculă apare trecuta »Lună a cărții!«)

În schimb avem public, — și încă ce public! — pentru arenele și terenurile sportive.

Dar îmi veți arăta vreo gală sau teren sportiv, unde lumea nu dă busna? Unde ucenicul de frizerie, funcționarul, medicul sau profesorul universitar la cot, nu-și lasă banii, aceiași bani cari, ar goli librăriile de volume?

Situația este aceasta. Ai două clase primare dar mușchii vârtoși și plesnești solidi, — cum ai făcut toată tinerețea pe maidan, — ai viitor asigurat. Ca pe timpurile vechi când nu era altă distracție, iar cărțile costau cât o corcană imperială.

Ce să vă mai spun de spectacolele de cinematogarfi, unde lumea nu s'a îmbulzit la »Jeanne D'Arc«. »Timpuri noi« sau »Voltaire« — doar o mână

de oameni mai culți — publicul delirândd la filmele polițiste proaste, la Stan și Bran sau operetele idioate.

Timp de câteva secole cultura românească, împinsă, cu nădejde de cei câțiva iluminați, a transpirat ținându-se în fugă după căruța culturilor apusene, doar se va pune cu ea, în pas.

Rezultatul este acesta, pe care-l vedeți. Baricadele culturii au fost abandonate și trădate nu numai de proaspetele generații, dar de toată lumea, de toată suflarea intelectuală a

noastră. Cei câțiva, cari i-au mai rămas credincioși, o fac sau din habotnicie, sau din prost snobism, cum am arătat că se întâmplă cu arta și conferințele noastre.

Dilantantismul și artificialitatea se afișează lamentabil peste tot.

Cultura românească va fi îngropată în curând în arenele de luptă politică sau în terenurile sportive, de însuși intelectualii ei. (»Credința«).

VASILE DAMASCHIN.

PROBLEME ȘI CONCEȚII DE ROMANIZARE

Episcopia unită de Hajdudorog, înființată în 1912 din inițiativa guvernului maghiar, ca să-i slujească drept uncală de instrăinare a Românilor cari trăiau la granița nord-vestică de astăzi a României, și-a atins în bună parte scopul. Nu înseamnă însă că, dacă întregirea României a pus capăt acestei maghiarizări forțate care pătrundea ca o cangrenă în Ardeal, pe calea bisericii, să nu încercăm redobândirea terenului pierdut.

O acțiune puternică, sprjinită de autoritățile administrative, culturale și școlare și dusă cu perseverență poate să dea neîntârziat frumoase rezultate, chiar acum când — după atât timp — se pare că s'a renunțat la acest lucru.

Problema recâștigării pentru românism se pune imperios în orașele grănicere și în satele din zona de influență a acestora, deci din nemijlocita lor apropiere. Maghiarizarea Românilor a fost mai accentuată acolo unde se găseau masă mari de conglomerate de naționalități: români, maghiari, șvabi, slovaci, ruteni, — acolo, deci, unde datorită neromânilor s'a simțit tendința spre urbanism, ca atare spre o viață socială mai complexă, prin creșterea comerțului, prin crearea industriei

lor mari, prin înființarea de societăți și asociațiuni culturale, sociale, politice.

Lipsa unei legături puternice cu restul Românilor ardeleni, datorită inexistenței unei pătri culte, a determinat o lentă trecere a Românilor nord-vestici sub sfera de influență maghiară.

Astfel se datorește faptul că bună parte dintre Români ținuturilor noastre și-au pierdut graiul — factorul primordial, după a noastră părere, în determinarea unei naționalități. A fost deci natural ca legătura între români și maghiari să fie tot mai intimă și împrumuturile de sentimente și obiceiuri înmulțite.

Or, singură biserica era aceea care mai lega întrucâtva pe acești fii pierduți de restul neamului. De aceea a fost inteligent ticluită lovitura de grație din 1912. Noroc că această nefastă episcopie n'a avut să-și numere decât puțini ani de existență. Și astăzi — și, să nu se uite, nu ne deosebim cu nimic de 1918 — întrebând pe un țaran român sătmărean, acesta îți va răspunde în ungurește că, deși român, nu-și mai cunoaște graiul. Totuși, va ști să se închine în limba pe care i-au vorbit-o părinții și va ști să cânte la liturghie.

Satu-Mare numără aproape 14.000 români dintre care afară de intelectuali foarte puțini vorbesc românește. Ce aspect diferit de cel de astăzi ar avea orașul dacă și-ar redobândi graiul acești români!

Despre o acțiune în sensul unei propagande printre românii maghiarizați s'a vorbit de mult și cu multe ocaziuni. S'a vorbit entuziasmat, pentruca ziua următoare să piară entuziasmul S'a indicat, dacă nu ne înșelăm, chiar procedeul de urmat. Animositățile și invidia care domnește în Satu-Mare între conducători a făcut însă imposibilă ducerea la bun sfârșit a promisiunilor, și hotărârilor.

În regiunea secuiască a început o vie activitate de reromânizare. O reromânizare la granița cu Ungaria este cu atât mai necesară. Ea ar trebui să pornească dela autoritățile locale și cât mai de vreme.

Să nu se aștepte rezultate imediate și radicale. Vor trebui să treacă ani, să crească nouă generații.

Suntem chiar de părere că printr'o acțiune lentă, care să nu dea naștere la reacțiuni puternice, inevitabile și adesea neplăcute se va face mai mult, decât cu prea multă energie și severitate.

Cari ar fi mijloacele?

În primul rând biserica și școala. Avem nevoie în satele și suburbiile orașelor supuse maghiarizării de preoți inimoși și de învățători cari să știe infiltra în sufletele tinereilor vârstare, dragostea de neam și țară, de obiceiuri și limbă. Să ne adresăm mai cu seamă tinerețului, mai receptiv, mai influențabil și mai puțin supus trecutului.

Așociațiile culturale să desvolte o vie activitate, ținând conferințe, festivaluri, creind căminuri culturale, biblioteci și săli de lectură.

Pe cale administrativă, să se încurajeze elementul românesc. Foarte necesară este încurajarea comerțului și micii industriei românești, căci la orașe nu

avem o pătură mijlocie românească. Mai mult! Să se creeze burse pentru copiii românilor instrăinați, în școlile de meserii ale statului.

Armata poate să contribuie tot atât de bine la această operă națională prin educația ce trebuie s'o dea contingentelor în

cei doi ani de serviciu, trimițând totodată recruții din regiunile maghiarizate la regimintele din Vechiul Regat.

De ce n'am putea canaliza, oare, energiile noastre nu spre luptă politică, ci pentru scopuri naționale?

LIVIU SELEȘ.

♦♦♦

PERSPECTIVELE DE VIITOR ALE UNEI GENERAȚII

Martoră a frământărilor sufletești ale generației ce urmează imediat războiului de întregire, sub ochii căreia s'au desfășurat în toată antica lor demnitate faptele de arme ale »romaniei răsăritene«, generația, următoare a celor 21 de ani, de azi, crescută în școala celei dintâiu, pornește la lupta nouă, cu elanul *jerfircii de sine*, pentru cucerirea celeilalte Românie: *a faptei și misiunii românești*.

Dar, ca și în războiul de întregire: sufletul, plămădit din conștiința virtuților daco-romane, ține loc și de armă și de comandant. Și nu știu dacă țara mea va avea vreodată o generație mai bine pregătită pentru noua Românie decât azi. Și mai ales, pentrucă timpul e atât de scurt și vremurile prin cari trecem, atât de grele. Cu toate acestea, câtă risipă de energie și suflet românesc! Câtă nedreptate! Dar ce e mai dureros, câtă *bătăie de joc!*

Iată câteva fragmente din scrisoarea unei dascălite, a cărei muncă titanică, țara mea, n'a știut-o răsplăti decât cu 1600 lei, ca să-i ajungă pentru cele câteva tuburi de calciu, drumuri pe la București, și o demisie din învățământ.

»...Veți ști, cum am încheiat o activitate de trei ani de zile, prea sbuciumată, și care mi-ar fi curmat zilele... Am fost chemată la Comisia medicală din București. Am plecat cu speranța, că totuși va mai exista pe lume sentimentul de umanitate, căutat de mine, încă

din clipa, în care am pornit în viață, departe de părinți și casă... Declarațiile celor trei medici însă, mi-au întărit și mai mult convingerea, că nu trebuie să aștepti prea multă înțelegere din partea multora dintre semenii tăi... Mi-au spus pur și simplu, că ei nu pot aproba concediul, decât în cazul când *tuberculoza și-a făcut efectul*, adică cu leziuni în plămâni, tuse seacă, s. a. Era acolo și un învățător slab, necunoscut, care a venit și el să-și ia concediu. Mă miram, ce-o vrea să facă cu el. Tot ce mai poate cersii vieții, e un sanatoriu. Au făcut medicii comparație și au zis:

Dumnealui, colegul dumitale, are nevoie de concediu, recunoaștem și îi aprobăm, dar Dumneata, până la 15 Oct. trebuie să pleci la datorie...

Am încercat să le explic că de trei ani de zile mă câmpesc, dar n'au voit să mă asculte.. Pe deasupra m'au mai și insultat, că vreau să trag chiulul, că vreau să-mi bat joc de un ministru prea îngăduitor cu noi. M'am cutremurat o clipă, și tot ce era revoltă în mine, a isbucnit. Pentru dumnealor un nitarism înscamnă să-ți dea concediu atunci când *nu n'ai ai nevoie de el*, când ai devenit un cadavru viu. Mă întreb: Oare țara mea are nevoie de astfel de apostoli? Care se caută să se distrugă în noi dragostea de ideal, de muncă, atunci când acesta abia s'a înfiripat? Eu nu pot merge la școală — ca să nu fac nimic. Aveam de ales

între două căi: sau să merg la școală și să-mi iau adică dela viață, sau demisia din învățământ. Pentru mine, calea de mijloc, aceea de a trage chiulul propriului meu suflet, n'a existat și nu va exista niciodată...»

Și apoi:

»Pentru mine, chiar dacă alții râd, școala a fost un ideal, o credință. M'am retras din luptă, purtând însă în sufletul meu, aceeași dragoste față de școală în serviciul căreia am fost, dar scârbită de nedreptățile pe cari le-am îndurat.

... Le-am cerut un concediu ca să mă pot reface complet și dumnealor mă trimit la datorie cu febra în spate și cu tubul de calciu în mână. De trei ani de zile acelaș refren: calciu și iar calciu și dumnea-

lor mă expediază cu primul tren, la post la datorie...»

Câtă durere și revoltă, isbu-nește din rândurile acestei scrisori. Dar nu e numai un caz. Cu toții cunoaștem nenumărate...

Și atunci, dacă numai pentru atât lucru își jertfește cineva cei mai frumoși ani ai vieții pe băncile școlii, luptându-se și aici cu tot felul de neajunsuri, e cu dreptate să ne întrebăm: oare așa trebuie să se sfârșească o generație care avea alte scopuri, altă menire?

Și nu e vorba numai de viitorul unor indivizi ci de o întreagă generație de a cărei sănătate trupească și sufletească, depinde viitorul țării.

T. L. R.

UN MEDALION: Gib I. Mihăescu

Acum un an, toamna se prelungise nespus de frumoasă.

Intr'un pat sărăcăcios de spital, se stingea însă, de tânăr, scriitorul Gib I. Mihăescu. Destinul implacabil frângea o viață în plin elan creator, ne răpea brutal pe unul dintre cei mai străluciți exploratori și evocatori ai taințelor sufletului omnesc. Autorul *Grandiflorei*, al *Pavilionului cu umbre*, al *Rusoaicei și al Donnei Abbe*, întreprindea atunci, încremenit, ultimul drum spre Drăgășanii lui natali, tocmai când boaba coaptă mustea sub teasc. Insoțit de prieteni, căci căldura inimii sale se dăruia cu sinceritate tuturor, și de atâtea lacrimi anonime ale admiratorilor din toate colțurile țării, omagiu discret și pios al aceluia pe cari creațiile lui i-a înălțat și entuziasmat.

Gib Mihăescu este scriitorul care a desăvârșit cele mai perfecte tipuri de oameni. Eroii lui trăesc, și ți se apropie atât de mult încât se confundă cu prietenii tăi, cu rușele tale, cu tine însuși. Te aștepți ca într'o

bună zi să-i întâlnești și să le strângi mâna ca unor vechi și buni cunoscuți. Mihnea Băiatu din *»Zilele și nopțile unui student întârziat«*, Mihail Aspru din *»Donna Alba«*, locotenentul Ragaia din *»Rusoaica«* și atâtea alții, nu par a fi simple ficțiuni, ci existenți adevărați, în care te regăsești și care ți-au intrat în patrimoniul cel mai scump.

Cine a zugrăvit cu mai multă pătrundere neliniștea tinerească, aceea dorință puternică de a găsi idealul feminin și a căuta femeia idealizată, decât autorul *»Rusoaicei«*? Locotenentul de pe Nistru Ragaia este obsedat de apariția tipului de *»rusoaică«* pe care el și l-a plăsmuit din lecturile din Dostoievski, Tolstoi Turgheniev, etc. Ea va veni, trebuie să vină...

Dar *»Donna Albă«*, acea minunată carte de o atât de stufoasă observație și de un interes atât de covârșitor! Cine a descris mai adânc puterea de fascinație a femeii iubite asupra unui simplu muritor, înăl-

țat prin dragoste din mediocritate pe culmile gloriei, mână doar de ambiția de a-și atrage scopul și a cuceri pe aceea care-l trata cu indiferență! Citez la întâmplare câteva rânduri:

»Dar mi-e deajuns să revăd într'o bună dimineață pe doamna Alba, în obraji și grumazul ușor decoltat, cu toată frăgezimea rază a unei dimineți de început de iarnă, ca toate emanațiile acestea otrăvicioase, isvorâte de nopți de nesomn să dispară deodată și să mă înclăștez ca un zănatec de visul meu, dărz ca o piatră cioplită, simbolizând cea mai fermă voință umană. În aceste dimineți de zare stropită cu sânge am descoperit un lucru, care pentru mine are mai multă însemnătate decât chiar pactul dela Locarno, marșul asupra Romei sau trecerea oceanului în avion. Doamna Alba are un păr dulce castaniu și nu negru cum mi se păruse la început. Iată o bucurie mai mult și o rază de pace în noaptea de in-doeli în care mă sbucium, nu pentrucă doamna Alba îmi place mai mult șatenă decât brună ea fiind pentru mine o minune totală, indiferent de atributele-i divine contemplate la parte...»

Viața lui Gib Mihăescu, fiul avocatului Mihăescu din Drăgășani și al Ioanei, fostă călugăriță la o mănăstire din Neamț, nu a fost cu totul lipsită de mizerabilele griji ale existenței. Atât la Cluj — unde înființase cu Cezar Petrescu *»Gândirea«* — cât și la Chișinău unde trăise o vreme, ori la București unde sfârșise ca funcționar la Direcțiunea Presei din Ministerul de Externe, Gib a risipit acelaș optimism și aceeași boemă nepăsare, mai mult cu gândul la stelele lui, astronomia fiindu-i singura pasiune. Pamfil Șeicaru, amicul său devotat, povestește câtă infinită bucurie strălucea în ochii lui Gib când i-au sosit din Paris două tratate noi despre misterioasele drumuri siderale. Era deci fatal ca un astfel de om, care n'a jinduit în țara această nici mă-

car după un scaun de deputat să moară în spitalul gardienilor publici. Știm că după marile scriitor au rămas soția și două fetițe. N'am citit nicăieri să se fi acordat acestora o pensie, ca în alte cazuri similare, și ar fi de dorit ca aceasta să

se întâmple cât mai curând. Deși tardivă, această măsură ar fi totuși un semn de recunoștință față de scriitorul a cărui operă ocupă un loc dintre cele mai de cinste din literatura românească.

ANDREI RADU.

Dări de seamă

Revistele noastre

S'a anunțat sezonul literar de toamnă. Au și început să iasă de sub jiaveala teascurilor, primele cărți ce poartă în ele frământarea cea mai dogoritoare a creerii omenesc.

E firesc, să primească și revistele un nou suflu de vigoare. Se și simte. Vara cu înspăimântătoarele ei ierburile, moe și șeste gândul și-l face incapabil unui efort... Voința trebuie să fie excesiv de forte pentru a stoarca o perlă sufletească. Revistele au tânjit și ele. Abia au vegetat unele. Altele nici n'au apărut.

Vorbind de vegetare, ni se pare că expresia prea am singularizat-o. Căci vegetarea se permanentizează chiar în sezonul adevărat al literelor. Meieahna nu e de azi. Ea este de ieri, din clipele în care s'a făcut constatarea că în țara aceea se citește foarte puțin.

Să mai repetăm povestea în amănunțime, cu slaba răspândire a revistelor ar fi să ne banalizăm. Dar nici nu o putem trece cu vederea. Ne-ar lua în râs molima sportului, care a devenit maladie.

Nu mai căutăm cauze. Constatăm doar realitatea așa cum este ea. Revistele aproape nu se citesc. A duc greu din grele jertfe. Vorba nu este o enunțare cu emfază așa cum o fac toate fițuicile care nu-și justifică prin nimic existența. Revistele de-abia trăesc. Și e o rușine pentru toți intelectualii și bipezii care, dau împreună bănet de milioane la o simplă ex-

hibiție de picioare străine ce se știu frumos cambra în luptă cu o minge.

În Satu-Mare am putea cita într'un neînsemnat și infim spațiu, numele cititorilor de reviste. Așa este însă, pretutindenea. Și nu s'ar putea spune că revistele n'aduc nimic. Avem un mănunchiu select de reviste, de mici bisericuțe, la altarul cărora aduc jertfe de artă preoți aproape necunoscuți. Cuvântul românesc se dăluștește pe încetul, nu numai în Capitală ci și în provincii. O serie întreagă de suflete alese, toamnă în tipar slove migăloase, ce cuprind vibrări tainice, deschizătoare de viziuni sufletești.

Din Capitală țării ne sosesc pe rând purtătoarele de frumuseți estetice: »Revista Fundațiilor Regale« cu studii temeinice, ultima expresie a culturii românești, »Gândirea« poetului Nichifor Crainic, evoluată în cei cincisprezece ani de viață spre noile orizonturi ale misiunii românești, »Azi« arhiva de faptă tinerească, a poetului Zaharia Stancu și a celorlalți tipici reprezentanți, Const. Clonaru, Al. Mironescu, Petru Manoliu, Vasile Damaschin, Coca Farago etc. În linia marilor reviste diriguitoare de curenți se situează vechea »Viață Românească« plecată din Iași lui G. Ibrăileanu, spre București a celorlalți tendințe. Deasemenea decana revistelor românești »Conversări Literare« (apare din 1867) de care în ultimul timp n'am mai auzit ce e cu ea.

Pline de prospețime și fond istoric literar sânt »Preocupările Literare« ale societății »Prietenii Istoriei Literare«, de sub conducerea dlui prof. Petre V. Haneș. Tot așa și »Societatea de Mână« pornită la viață în Cluj spre a poposi tot în Capitală, sub vechea direcție a dlui Ion Clopoșel și cu aceeași notă socială-economică.

Și ca o ultimă ilustrare menționăm cele două mari săptămânale: »Vremea« dlui Vladimir Al. Donescu cu vizibile tendințe de politică naționalistă, și beletristicul »Adevărul Literar și Artistic«. Din »Vremea« descifrăm scrisul dlor Mircea Eliade, A. Holban, Pomiliu Constantinescu, Octav Șuluțiu iar din »Adevărul Literar« pe al dlor Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Demostene Botez, Tudor Arghezi, G. Călinescu și scânteierile smălțuite ale Otiliei Cazimir.

Provincia își dă și ea aportul său. Sânt centre unde se lucrează intens și cu folos. Aminții Orădeii noastre unde »Familia« directivată, de d. M. G. Samarineanu, va face o epocă în istoria culturii orădene. Apoi Turda, orașelul unde grupul dlui Teodor Murășanu despică bogăția minții în luminoase slove prin »Pagini Literare«

Bătrâna »Astră« dă și ea un semn de viață prin fructul acelei »Gând Românesc«, frământat în Clujul dlui Ion Chinezu.

O minunată bijuterie se găsește în »burgul« Mediaș sub denumirea de »Lanuri«. Revista a inaugurat și o editură proprie, operă de inegalabilă acțiune (De editura »Pantheon« din Bradul Hunedoarei nu mai știm nimic).

Brașovul adăpostește cea documentată și foarte utilă revistă »Țara Bârsei« a profesorului entuziast Axente Banciu, iar din Arad pornește »Hotarul« cenaclului acelei »Atheneu« ce poartă în largul țării nume ca Al. Negură, Marcel Olinescu etc.

Banatul cântecului românesc și-al visurilor dă revista »Lu-

ceafărul» dela Timișoara, punctul de reper al scriitorilor de acolo.

Ne-am restrâns doar, la o sumară privire asupra Ardealului nostru. (Și aceasta destul de incompletă). Dar câte asemenea celule de viață culturală nu-și fac drum în orașele celorlalte provincii, străduinți uitate de

lume și de toți cei cei spun că propagă cultura românească!

O desmeticire se pare că pornește de undeva. O dorim să vină și pe-aici să mai scuture puțin colbul altor precepări.

Cel puțin noi ne pregătim încă de pe acum.

OCTAVIAN RULEANU.

RĂBOJ

În zorii unei zile melancolice de toamnă timpurie, Iuliu Valaori a trecut grăbit dincolo de pragul vieții pământesti. Natura și-a luat prin el și de gata aceasta, ca de obicei, fără menajamente, tributul ei. Și acest tribut îl vom plăti, mai de vreme ori mai târziu și buni și răi, fără condițiuni, fiecare dintre noi, indiferent dacă în urma noastră vom fi lăsat ceva neisprăvit sau vom fi fost ori nu de vreo ispravă în lumea asta. E o rânduială dumnezeiască în fața căreia toată înțelepciunea și truda omenească nu valorează nimic.

Dispariția lui Iuliu Valaori, ca orice dispariție în genere, lasă în urmă, pe lângă sincere regrete și unele răutăcioase satisfacții. Acestea din urmă, inerente, mai ales atunci când cel dispărut a fost în fruntea unor treburi publice.

Român macedonean de origine, fostul profesor de filologie comparată dela Universitatea din București, a fost un om de omenie, sărăcuțos și nepățimaș. Cei 69 de ani, cari l-au încărunit și l-au îmbrăncit în groapă i-au fost sortiți unei munci neîncetate și cinșite.

»IULIU VALAORI s'a năs-

cut la 5 August 1867 la Moscopoli (Macedonia).

Și-a luat bacalaureatul în București la 1889; a absolvit școala normală superioară din București: la 1892 și a luat licența în litere tot la București; a plecat apoi la Paris urmând cursurile școlii de »In te studi« între anii 1895—1896, în urmă s'a dus la Berlin și în 1910 și-a luat acolo doctoratul în litere și filozofie.

A fost profesor la seminarul Central din București dela 1894 până la 1913 când și a dat demisia.

La 1907 a fost numit docent al facultății de litere din București, apoi conferențiar de limbile greco-latine, profesor suplinitor de limbile greacă și latină, conferențiar definitiv și în fine, profesor titular la catedra de filologie comparată a limbilor greco-latine, în 1919.

Iuliu Valaori a fost inspector al învățământului secundar dela 1907 la 1911, director al învățământului secundar și superior din 1914 până la 1918, secretar general al ministerului instrățuiri și al cultelor dela 1918 până la 1919 și apoi secretar general numai la instrăția publică între 1922—1926, din lu-

lie 1927 până în Noembrie 1928, apoi 1933 până la 1 Septembrie a. c. când a fost numit subsecretar de stat la acelaș minister»

»Iuliu Valaori a publicat următoarele lucrări:

»Der delphische dialekt, Göttingen« (1901). Caracterul limbii grecești și ideile streine culturii Helenice din noul Testament, (București 1904), Pronunțarea limbii grecești, (București, 1904). Elemente din lingvistica Indo-Europeană, (București, 1924).

A scris și numeroase cărți didactice: Sf. Vasile cel Mare pentru cl. VII. de seminar; Sf. Ioan Hristostomul, pentru cl. VI-a de seminar; Sf. Grigore din Nazianz, pentru cl. VII. de seminar; Sf. Justin pentru cl. VI. de seminar; Vechiul Testament, pentru cl. V-a de seminar; Limba Greacă pentru cl. III-a de seminar; Limba Greacă pentru cl. IV-a de seminar; Istoria Literaturii Elene, în colaborare cu C. Papacostea și G. Popa Lișeanu etc.

A publicat studii și articole în revistele »Orpheus«, »Revisita clasică«, »Revista învățământului«, etc.

În ultimul timp avea în studiu o lucrare vastă, cuprinzând literaturile comparate, ale limbilor indo-europene, precum și o lucrare pe care o terminase, anume *De vocalibus e e apud Homerum non contractis*, o continuare a tezei sale de doctorat.

Învățământul de toate gradele pierde, prin dispariția lui Iuliu Valaori, un înțelegător al treburilor școlii, un sprijinitor al nevoilor învățământului.

Acei ce l-au cunoscut și l-au înțeles îi vor cinsti memoria păstrându-i amintirea.

CONST. GH. POPESCU.

Dela Fatana.

I. RENTEA